

Пильнун Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права*

Дузь М. В.

студентка юридичного інституту

Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Процес становлення громадянського суспільства в Україні складний і суперечливий, а його аналіз потребує конкретно історичного підходу.

Зародження і розвиток громадянського суспільства відбувається протягом тривалого часу еволюції цивілізації. Цей процес має багато закономірностей, спільних для багатьох країн. Але кожна держава, розвиваючи громадянське суспільство, вносила щось особливе, характерне тільки для неї.

Перші елементи формування громадянського суспільства на території сучасної України криються в сині давнині. Ще в VII-V ст. до н. е. на землях теперішньої України функціонували рабовласницькі міста-держави: Ольвія, Херсонес, Боспор, Феодосія та ін. з різноманітними формами правління – від монархії до аристократичної та демократичної республік. Коли в IX ст. виникла Київська Русь, її основними державними інститутами стали князь, князівська рада та народне віче. Як свідчать про цей період нашого політичного розвитку численні пам'ятки, надзвичайно великі повноваження належали народному зібранню громади. Повноваження віча поширювалися на всі функції державної влади, у тому числі на вибори князя, укладання з ним договору та обговорення найважливіших питань суспільно-політичного життя.

Згодом, уже за доби феодалізму, селяни об'єднувалися в сільські общини, обираючи зі свого середовища старанив, старшин та інших представників громадськості. Особливе місце у формуванні рис громадянського суспільства та боротьбі та волю й незалежну, суверенну державу належить козацтву. Як підкреслює один із найбільш авторитетних дослідників цього питання Д. Дорошенко, «козацщина є не тільки найблискупнішою, напівфектишною появою української історії, вона являє собою ще й добу найбільшого напруження сил українського народу і його державної, соціальної та культурної творчості...» [1, с. 7].

Найближчі повні ідеї громадянського суспільства та становлення демократичних засад вітчизняного державотворення знайшли своє втілення в конституції Пилипа Орлика 1710 р. Хоча ця конституція не було впроваджено в життя, вона має велике значення як документ, котрий уперше в історії України де-юре зафіксував принципи, покладені в основу державно-політичного устрою. Уперше ідеї громадянського суспільства та українська державна ідея знайшли втілення в юридичному документі, де було визначено, які саме і в якому порядку мають бути здійснені державні реформи в Україні, «єстьманська влада мала бути обмежена і постійною учасно в управлінні генеральної старшини, і генеральною радою; обмеження стосувалися адміністрації, суду, виборів старшини, фінансів. Тричі на рік належало збирати сейм із полькової та сотенної старшини, депутатів і послів від запорізького війська. Передаючися суворя окремійшнств державного скарбу від коштів, що виділялися з розпорядження єстьмана. Значне місце відводилося демократичним правам усіх станів суспільства, особливо козацтва, а також правам міст» [1, с. 13].

Протягом воєнного періоду суспільного розвитку все частіше інтереси колективу домінували над інтересами особи. В таких умовах усвідомлення себе як громадянина, як повноправного особистості не могло відбуватися. Вся історія громадянського суспільства – це історія притуплення сміливі колективності, організованої за законами спільного життя в розвитку людини, що виплила із природного стану не обмеженої свободи, громадянина цього суспільства.

1 грудня 1991 року народ України на всенародному референдумі висловив свого суверенітету волю побудувати українську незалежну державу. А потім цей процес ще до референдуму – з ухвалення Верховною Радою в липні 1990 р. Декларації про державний суверенітет України. В засадним принципом було сучасне розуміння суверенітету народу як безпартійного поняття. Так, декларація не обмежувалася проголошенням права народу України вирішувати само діло. Вона визначала сучасне комплексне наповнення цього права: верховенство, самоєдність, повноту і неподільність в межах її території, незалежність і рівноправність у довільних стосунках. Декларація перерахувала народонаддя, утвердження громадянства Української держави, її суверенітету, самоєдності, етнологічну безпеку, національно-культурне відродження українського народу. Водночас притуплювалася віллий національно-культурний розвиток усім національностям, що проживають в Україні. Усі розділи Декларації прийнято проголосити принципами гуманізму та демократизму. Так, проголосити Україну суверенною національною державою. Декларація виходила з того, що український народ як єдине джерело державної влади в країні – це громадяни всіх національностей, що живуть на території держави дані становлення громадянського суспільства.

Наступний історично значущий крок – це ухвалення Конституції України 28 червня 1996 року. У цьому то єдиному політико-юридичному документі держави підкреслюється, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, багатопартійності, розвитку самоврядування. У статті 3 Конституції України проголошено такі: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держави відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2, с. 26].

Нині процесі формування в Україні громадянського суспільства та створення незалежної, демократичної, соціальної та правової держави відбуваються паралельно. Прискоренню цих процесів активно сприяє політична реформа, оновлення політико-правової бази нашого суспільства з урахуванням власного та світового досвіду. Громадяни, громадські організації та різноманітні політичні інституції України за цих умов намагаються ефективно використати досвід передових, демократичних країн щодо захисту прав і свобод кожної людини. Як свідчить світовий політичний досвід, саме з усвідомлення кожною людиною думки про свою самоїдність, про спроможність і можливість своєю працею побудувати гідне життя власній родині та суспільстві саме з цього і розпочинається процес становлення громадянського суспільства.

Суспільний прогрес в Україні за сучасних умов можливий не тільки через відношення до процесу суспільного розвитку всіх можливостей і потенціалу демократичної держави, а й через використання здобутків громадянського суспільства. Усі політичні зусилля здійснити в нашій державі радикальні зміни, і передовсім в економічній та соціальній сфері, будуть марними без урахування людського чинника та ступеня розвитку громадянського суспільства.

Людина, взаємодіючи з державою і громадянським суспільством, повинна виступати не тільки в ролі суб'єкта призначеного права, а і як носія публічного права. Права і свободи громадянина в демократичному суспільстві визначаються юридичними законами, які ухвалює держава, а діяльність останньої теж повинна відбуватися у межах само ого визначених правових процедур. Право визначати і змінювати конституційний іад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою. З цього приводу в Конституції нашої держави зазначається: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в

Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [2, с. 45].

Важливе місце в цьому процесі належить державі. Вона повинна стати арбитром у вирішенні конфліктних питань. Це можливо тільки пасамперед тим, що на сьогоднішній день держава має переважне право застосування примусу, різного роду санкцій, держава спрямовує свої зусилля на покращення соціально-економічного становища людини, задовольняти інтереси та потреби певних соціальних груп. Має спрацювати механізм взаємодії громадянського суспільства і держави, який знаходить свій прояв у владодії через партії, вибори, представницькі органи влади, тощо. Останнім часом в Україні відбувається процес, в якому всі суб'єкти права, приймають безпосередність в становленні громадянського суспільства.

Специфіка сучасної ситуації в Україні зводиться до того, що відбувається дводинний процес формування і громадянського суспільства, і правової держави, де громадянські права людини підпорядковуються нормам міжнародного права.

Таким чином, історичний розвиток України має багато ознак модернізації, здійснюється поряд із розвинутими країнами. На сьогоднішній день відбувається процес приєднання всіх суспільних інститутів та процесів у відповідність до норм розвинутої цивілізації, що знаходить свій прояв у формуванні засад правової держави та громадянського суспільства.

Від темня і напрямків розвитку громадянського суспільства залежатиме можливість нової інтеграції, передумовою якої є близькість процесів і ступінь зрілості національних громадянських суспільств.

Література:

1. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення. - Київ: Логос, 1997. - С. 7, 13.
2. Кириченко С.О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. - Київ: Логос, 1999. - С. 26, 45.
3. Камельський А. На перехідному етапі. «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні» - Мюнхен 1990.

Кісс С. В.
здобувач

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна

ІДЕЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В СТАРОДАВНЬОМУ КИТАЇ

Соціальна функція держави – цілеспрямована організаційно та юридично забезпечена діяльність держави із гарантування гідного рівня життя та вільного розвитку громадян [1, с. 28], це система заходів, що приймається державою на постійній основі, для підтримки певного рівня життя населення з метою збереження єдності і цілісності держави, виходячи з відповідного розуміння суї людини. Тому із змінами в розумінні природи людини, його суї і сенсу життя, змінюється і соціальна функція держави.

Чіткий вираз ця функція держави отримувє лише ХХ ст., а в Стародавньому світі вона ще не відокремлена від інших найважливіших функцій держави і присутня в них в певній формі. Тому великий інтерес представляють її напрями діяльності держави, де ця соціальна функція виявлялася.

Стародавній Китай є унікальним явищем в світовій історії і культурі. Культура Стародавнього Китаю вплинула на розвиток культур народів, що населяли Монголію.